

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Projekt finansowany przez miasto Leszno
zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej

HONESTE VIVERE
FUNDACJA

PORADNIK PRAWNY

MAJĄTEK WSPÓLNY A MAJĄTEK OSOBISTY MAŁŻONKÓW

FUNDACJA
HONESTE VIVERE

ul. Amałowicza – Tatarska 7,
04-474 Warszawa

www.honestevivere.org

[/fundacjahonestevivere](https://www.facebook.com/fundacjahonestevivere)

+48 22 379 75 40

fax: +48 22 349 26 20

kontakt@honestevivere.org

Wzajemne stosunki majątkowe między małżonkami regulują przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej „KRO”).

Przepisy KRO dotyczą wyłącznie stosunków majątkowych między małżonkami, nie mają natomiast zastosowania do rozliczeń pomiędzy konkubentami (osobami pozostającymi we wspólnym pożyciu), do których stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, m.in. dotyczące współwłasności czy bezpodstawnego wzbogacenia.

1. KIEDY POWSTAJE MAJĄTEK WSPÓLNY MAŁŻONKÓW I CO WCHODZI W JEGO SKŁAD.

Zgodnie z art. 31§1 KRO:

Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

Jak zatem wynika z powyższego, o zaliczeniu nabytego przedmiotu majątkowego do majątku wspólnego decyduje czas jego nabycia. Zasadniczo do majątku wspólnego należą przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej. Nie zawsze czas ten pokrywa się z czasem trwania małżeństwa, bowiem w trakcie trwania małżeństwa może np. zostać ustanowiona rozdzielność majątkowa między małżonkami (art. 52 k.r.o.).

Majątek wspólny małżonków tworzą przedmioty nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich, z wyjątkiem tych, które enumeratywnie zaliczane są do majątków osobistych małżonków, a o których szerzej poniżej.

Do majątku wspólnego należą w szczególności:

- 1) Pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków.

Pojęcie wynagrodzenia za pracę oznacza każde wynagrodzenie, bez względu na podstawę prawną zatrudnienia. Wynagrodzenie za pracę obejmuje wynagrodzenie podstawowe wraz z uzupełniającymi je składnikami, tj. premiami oraz różnego rodzaju dodatkami.

Na równi z wynagrodzeniem za pracę należy traktować wszelkiego rodzaju nagrody pracownicze (z wyjątkiem nagród za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków), tj. nagrody jubileuszowe, wypłaty z tytułu ekwiwalentu za niewykorzystany urlop, diety, zwrot kosztów podróży,

odprawy (emerytalna, rentowa i pośmiertna) czy odszkodowanie przysługujące z powodu niezgodnego z prawem wypowiedzenia umowy o pracę lub rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia. Także wynagrodzenia za prace dorywcze, jak również wykonywane bez tytułu prawnego wchodzi do majątku wspólnego.

Do kategorii wynagrodzenia za pracę nie wchodzi natomiast nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków, które z mocy art. 33 pkt 8 k.r.o. przynależne są do majątku osobistego.

Do majątku wspólnego wchodzi także takie świadczenia jak: emerytura, renta inwalidzka, renta odszkodowawcza, stypendium, a także różnego rodzaju zasiłki z ubezpieczenia społecznego.

Z kolei „dochody z innej działalności zarobkowej” obejmują dochody z działalności gospodarczej (np. prowadzenia przedsiębiorstwa), jak i umów takich, jak np. umowa agencyjna, umowa o dzieło, umowa zlecenia.

Co istotne, aby ww. świadczenia weszły w skład majątku wspólnego muszą one zostać pobrane. W skład majątku wspólnego nie wchodzi bowiem wierzytelności z ww. tytułów (czyli świadczenia należne, ale jeszcze niewypłacone).

- 2) Dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków.

Pojęcie dochodów z majątku wspólnego jest rozumiane szeroko, gdyż obejmuje wszelkie dochody z tych przedmiotów, tj. uzyskane w granicach normalnej, prawidłowej gospodarki, ale też wynikające z uszkodzenia lub utraty substancji majątkowej.

Natomiast dochody z majątku osobistego każdego z małżonków są rozumiane jako pożytki w rozumieniu kodeksu cywilnego, np. plody rolne, czynsz z najmu lokalu mieszkalnego, czynsz dzierżawny, odsetki od wierzytelności.

- 3) Środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków.

Środki zgromadzone w funduszu emerytalnym przez jednego lub oboje małżonków jako wchodzące w skład majątku wspólnego podlegają podziałowi w trakcie podziału majątku wspólnego.

- 4) Kwoty składek zewidencjonowanych na subkoncie, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 266, 321, 568, 695 i 875).

Niezależnie od powyższego wyliczenia, w praktyce ugruntowane jest stanowisko, że w skład majątku wspólnego wchodzi prawo najmu lokalu mieszkalnego lub użytkowego, prawo najmu lokalu komunalnego, czy prawo najmu garażu. Nadto w skład majątku wspólnego wchodzi przedmioty zwykłego urządzenia domowego służące do użytku obojga małżonków także w wypadku, gdy zostały nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił. Zatem wspólność ustawowa przedmiotów zwykłego urządzenia domowego obejmuje składniki nabyte zarówno ze środków z majątku wspólnego, jak i z majątków osobistych.

W czasie trwania wspólności, w razie sporu pomiędzy małżonkami co do przynależności określonego przedmiotu majątkowego do majątku wspólnego albo osobistego, każdy z małżonków w drodze powództwa przeciwko drugiemu może na podstawie art. 189 k.p.c. żądać ustalenia, że dany przedmiot majątkowy wchodzi w skład majątku wspólnego.

O przynależności przedmiotu majątkowego do majątku wspólnego decydują kryteria o charakterze obiektywnym. Zatem jednostronne oświadczenie małżonka będącego stroną umowy bądź oświadczenie woli drugiej strony umowy stwierdzające, że nabycie następuje na rzecz majątku osobistego, nie ma znaczenia, jeżeli w świetle okoliczności sprawy nabyty przedmiot należy do majątku wspólnego.

Co istotne, w czasie trwania wspólności ustawowej żaden z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego. Nie może również rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzania udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

2. MAJĄTEK OSOBISTY KAŻDEGO Z MAŁŻONKÓW.

Zgodnie z art. 33 KRO do majątku osobistego każdego z małżonków należą:

- 1) Przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej. W celu ustalenia, czy dany przedmiot wchodzi w skład majątku wspólnego, czy też osobistego małżonka należy zatem ustalić datę powstania wspólności ustawowej.

- 2) Przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił.
Przedmioty majątkowe z mocy prawa wchodzi do majątku osobistego małżonka, jeśli nabywa on je w trybie dziedziczenia (ustawowego bądź testamentowego), zapisu czy darowizny.
Jednakże to wola darczyńcy, spadkodawcy lub zapisodawcy decyduje o przynależności danego przedmiotu majątkowego do majątku wspólnego. Wola spadkodawcy i darczyńcy może być wyrażona wprost bądź wynikać z wykładni testamentu lub umowy darowizny, której to wykładni dokonuje sąd w postępowaniu o ustalenie przynależności konkretnego przedmiotu do majątku wspólnego i w postępowaniu o podział majątku wspólnego.
Kwestią sporną pozostaje, czy zachówek wchodzi w skład majątku wspólnego, czy osobistego małżonka.
Wedle przyjętego przez Sąd Najwyższy poglądu, wyrażonego w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 31.03.2016 r., III CZP 72/15, LEX nr 2008734: „W razie odwołania darowizny w stosunku do jednego z małżonków rzecz darowana staje się przedmiotem współwłasności obojga małżonków w częściach równych, a darczyńca może żądać przeniesienia na niego udziału należącego do małżonka, w stosunku do którego darowiznę odwołał, gdyby zaś nie było to możliwe – zwrotu wartości tego udziału (art. 405 k.c.)”.
- 3) Prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom.
Wspólnością łączną objęty jest majątek wspólników spółki cywilnej. Zarówno w sytuacji, gdy tylko jeden z małżonków jest wspólnikiem lub gdy każdy z małżonków jest wspólnikiem innej spółki, jak i w przypadku spółki utworzonej przez oboje małżonków prawa, o których mowa, należą do majątków osobistych w ustroju wspólności umownej, jak też ustawowej. Funkcjonowanie spółki cywilnej opiera się na umowie łączącej strony tego stosunku prawnego.
- 4) Przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków.
Pojęcie to obejmuje przedmioty, które są ściśle związane z konkretną osobą, a więc służą do osobistego użytku wyłącznie jednego z małżonków, nie zaś innym członkom rodziny, np. ubrania, zegarek, okulary,

pojazd inwalidzki niezbędny dla małżonka będącego inwalidą, instrument muzyczny, sprzęt sportowy przeznaczony do wyłącznego użytku małżonka. Jednakże już samochód osobowy, chociażby korzystał z niego tylko jeden z małżonków, może służyć zaspokojeniu potrzeb innych członków rodziny, a zatem nie jest objęty cechą wyłączności.

- 5) Prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie. Do majątku osobistego każdego z małżonków należą prawa cechujące się niezbywalnością i jednopodmiotowością. Prawa niezbywalne to np. prawo do alimentów, użytkowanie, służebności osobiste, czy przysługujące jednemu z małżonków prawo dożywocia.
- 6) Przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość. Renta uzyskiwana z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności zarobkowej albo z powodu zwiększenia się potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość stanowi ekwiwalent wynagrodzenia za pracę i jest składnikiem majątku wspólnego.
- 7) Wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków. Wynagrodzenie za pracę do chwili jego wypłaty wchodzi w skład majątku odrębnego małżonka, któremu przysługuje. Wynika to z faktu, że stosunek pracy jest stosunkiem o charakterze osobistym. Stroną tego stosunku jest pracownik i pracodawca, nie jest zaś małżonek pracownika. Gdyby wierzytelność o wynagrodzenie za pracę wchodziła w skład majątku wspólnego, należałoby uznać, że podmiotem praw majątkowych ze stosunku pracy są oboje małżonkowie, co jest nie do zaakceptowania. Ustawodawca wyraźnie odróżnia wierzytelność od jej przedmiotu. Zatem świadczenie pobrane wchodzi w skład majątku wspólnego, a wierzytelność (czyli świadczenie należne, ale jeszcze nie pobrane) do majątku osobistego małżonka będącego pracownikiem lub prowadzącego działalność gospodarczą.

- 8) Przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków.
Do tej kategorii zaliczają się w szczególności nagrody przyznane za szczególne osiągnięcia twórcze (literackie, artystyczne, naukowe, techniczne), dokonania artystyczne (np. konkurs piosenkarski), udział w konkursach wymagających wiedzy, osiągnięcia sportowe. Podkreślić należy, że także nagrody szczególne za ratowanie życia przynależą do majątku osobistego.
- 9) Prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy.
Mowa tu o ściśle określonych prawach majątkowych małżonka jako twórcy w zakresie praw autorskich i praw pokrewnych, praw własności przemysłowej oraz innych praw twórcy.
Ze swej istoty majątkowe prawa autorskie związane są z ich charakterem. W związku z tym należy uznać, że nie wchodzi w skład majątku wspólnego te przedmioty, w wypadku których istnieje silny związek z osobą uprawnioną i których uzyskanie pozostaje w szczególnym związku z indywidualnymi cechami tej osoby, takie jak w szczególności prawa autorskie do dzieła.
- 10) Przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (tzw. surogacja).
Jako surogację na ogół określa się „wejście nowego składnika w miejsce”, czyli zastępowanie poszczególnych składników majątku nowymi przedmiotami. Surogacja obejmuje także tzw. surogację pośrednią, tj. przykładowo sytuację, gdy małżonek nabywa przedmioty majątkowe ze środków, które uzyskał za przedmioty należące do jego majątku osobistego, np. kupuje samochód za pieniądze, które pochodzą ze sprzedaży innego samochodu, należącego do majątku osobistego tego małżonka. Przykładem surogacji jest np. prawo odrębnej własności lokalu nabyte przez pozostającego w małżeńskiej wspólności ustawowej członka spółdzielni mieszkaniowej, któremu przysługiwało stanowiące jego majątek osobisty spółdzielcze lokatorskie prawo do lokalu. W takiej sytuacji prawo odrębnej własności lokalu wejdzie do majątku osobistego małżonka, nie zaś do majątku wspólnego.